

JTF-suunnitelma

Maakunnan yhteistyöryhmä 27.09.2022 § 27
89/15.03.00/2022

Valmistelija

Merja Olenius, sp. etunimi.sukunimi@esavo.fi

Päätösehdotus

Esittelijä: Kehittämiskojohtaja Merja Olenius

Merkitsee tiedoksi JTF -ohjelman valmisteluun liittyen Uudistuva ja osaava Suomi 2021 – 2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman täydennetyt ohjelma-asiakirjan (Muutokset ja lisäykset komission 5.5.2022 hyväksymään versioon merkitty keltaisella taustavärillä 14.9.2022 versio).

Merkitsee tiedoksi Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Ohjelma-asiakirjan muutosehdotus / Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) osuudet

Merkitsee tiedoksi JTF ohjelman erityiset valintaperusteet (TEM:in seurantakomitea 29.9.2022)

Merkitsee tiedoksi Uudistuva ja osaava Suomi 2021–27: EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma, oikeudenmukaisen siirtymän rahasto JTF Ympäristöselostuksen.

Hyväksyy Euroopan komissiolle lähetetyn Etelä-Suomen alueellisen oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelman 2.9.2022, jota on täydennetty komission antaman palautteen perusteella.

Päätös

Merkittiin tiedoksi

JTF -ohjelman valmisteluun liittyen Uudistuva ja osaava Suomi 2021 – 2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman täydennetyt ohjelma-asiakirjan (Muutokset ja lisäykset komission 5.5.2022 hyväksymään versioon merkitty keltaisella taustavärillä 14.9.2022 versio).

Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma Ohjelma-asiakirjan muutosehdotus / Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) osuudet

JTF ohjelman erityiset valintaperusteet (TEM:in seurantakomitea 29.9.2022)

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–27: EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma, oikeudenmukaisen siirtymän rahasto JTF Ympäristöselostuksen.

Hyväksyy Euroopan komissiolle lähetetyn Etelä-Suomen alueellisen oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelman 2.9.2022, jota on täydennetty komission antaman palautteen perusteella.

Pentti Mäkinen poistui pykälän aikana 13.59

Selostus

Maakuntien alueelliset JTF -siirtymäsuunnitelmat (14 kpl) on lähetetty lausunnolle Euroopan komissioon keväällä 2022. Komission palaute saatiin kesällä ja siihen on vastattu 2.9.2022 mennessä siten, että alueellisiin siirtymäsuunnitelmiin on tehty komission esittämät täydennykset. Komission käsittely on syksyn aikana, siten, että Suomen JTF ohjelman toteuttaminen voisi alkaa aikaisintaan 1.1.2023 lukien.

Etelä-Savon osuus JTF rahaston EU -rahoituksesta on 32,8 milj. euroa ja JTF+valtio rahoitus on 43,04 milj.euroa.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi tavoittelee turpeen energiakäytön puolittamista v. 2030 mennessä. On todennäköistä, että turpeen käyttö vähenee v. 2030 mennessä hallituksen tavoitetta enemmän. Puolittamista koskevan sitoumuksen seurauksena turpeen energiakäytön tavoitellaan laskevan v. 2019 TWh tasosta 15,7 v. 2030 tasoon 2,0. Vastaavasti kokonaispäästöt vähenevät v. 2019 Mt-tasosta 7,9 v. 2030 tasoon 1,0.

Pellervon taloustutkimus PTT:n keväällä 2021 julkaiseman selvityksen mukaan turpeen käytön väheneminen valtakunnan tasolla 50 prosentilla vuodesta 2019 vuoteen 2030 laskee välittömien ja välillisten työllisten määrää 1 250 henkilötyövuodella. Vastaavasti väheneminen 75 prosentilla laskee välittömien ja välillisten työllisten määrää 1 875 henkilötyövuodella. Tähän mennessä tehdyt arviot osoittavat, että energiaturpeen tuotanto tulee vähenemään kaikilla JTF-alueilla vähintään 75 prosentilla jo ennen vuotta 2030.

Turve on energiantuotannossa paikallinen resurssi, joten sen energiakäyttö keskittyy samoihin maakuntiin kuin sen tuotanto. V. 2019 turvetoimialan liikevaihto koko maassa oli 455 miljoonaa euroa ja työllisyys 1 400 henkilötyövuotta (htv). Turvetoimialan tuotannon bruttoarvo oli kuitenkin liikevaihtoa suurempi, noin 500 miljoonaa euroa, josta toimialan oma jalostusarvo oli noin 126 miljoonaa euroa. Turvetoimialalla on todettu kuitenkin myös sen suoria vaikutuksia laajemmat vaikutukset alueen talouteen. Panos-tuotostaulujen perusteella turvetoimialan tuottamasta arvosta noin 40 %:ia muodostuu turvetoimialalla, reilut 30 %:ia muilla toimialoilla, reilut 20 %:ia tulee tuonnista ja veroista vajaan viisi %:ia.

Tuotantoketjun työllisyydestä tuli noin 55 %:ia turvetoimialalta, loput muilta toimialoilta, kuten koneiden ja laitteiden korjauksesta ja kuljetuksesta. Turvetoimialan tuotantoketju työllistää noin 1,8 kertaa toimialan oman työllisyyden verran. Tällöin v. 2019 turvetoimialan 1 404 htv:ta tarkoittivat koko tuotantoketjussa noin 2 500 htv:tä. Turvetuotannon merkittävän vähenemisen tai alasajon seurauksina on siten odotettavissa suuria sosioekonomisia ja ympäristöllisiä alueellisia haittavaikutuksia, joihin Suomen JTF-strategialla vastataan työllisyyden ja kestävien aluetalouksien turvaamiseksi. Koska turve on energiantuotannossa paikallinen resurssi, haittavaikutukset korostuvat nimenomaan kunta- ja seutukuntatasolla. Oikeudenmukaisen vähähiiliseen talouteen siirtymän tukemiseksi strategiassa korostetaan elinkeinojen monipuolistamista ja toimialan työvoiman sopeuttamista.

Alueelliset siirtymäsuunnitelmat noudattavat tiukasti Suomen JTF-strategiaa ja ovat linjassa kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman ja keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman kanssa. JTF tukee Suomessa YK:n kestävä kehityksen tavoitteita muiden rahastojen ohella, erityisesti tavoitetta 15.

JTF-toimien kohdealuetta ei erityistavoitteessa rajata turvealueisiin. Oleellista on, että toimenpiteiden hyöty suuntautuu ahdinkoon joutuneen turvetoimialan välittömien ja välillisten haittojen vaikutusalueeseen, joka voi olla haittavaikutusten laajuudesta ja luonteesta riippuen maantieteellisesti suhteellisen laajakin. Esim. elinkeinojen monipuolistamisen toimenpiteet kohdistuvat pääosin turvetoimialan ulkopuolisille sektoreille maakunnan älykkään erikoistumisen strategian mukaisesti, kun turvealueiden oma kehittämispotentiaali on kapeampi.

Sen sijaan työvoiman sopeuttamisen toimenpiteissä ensisijaisena kohderyhmänä ovat turvesektorilta työttömäksi jääneet tai työttömyysuhanalaiset erityiskohderyhmänä nuoret.

Eryistavoitteessa on myös perusteltua hyödyntää olemassa olevaa yritysten ja TKI-instituutioiden välistä yhteistyön potentiaalia uusien liiketoimintamahdollisuuksien ja uusien korkean teknologian ratkaisujen luomiseksi erityisesti vihreän talouden aloilla.

Eryistavoitteen mukaisesti huolehditaan myös turvetuotannosta poistuvien soiden ennallistamisesta ja jälkikäytöstä päästöjen vähentämiseksi ja minimoimiseksi sekä elinkeinojen monipuolistamiseksi.

Erityistavoitteessa on tarkoituksenmukaista toimien haasteellisuuden vuoksi käyttää avustusmuotoista tukea.

Vähähiilisen siirtymän haittavaikutusten kompensoimiseksi toimissa korostetaan elinkeinojen monipuolistamista ja toimialan työvoiman sopeuttamista. Elinkeinojen monipuolistamisen toimenpiteissä huomioidaan maakunnan älykkään erikoistumisen strategiassa esitetty kehittämispotentiaali, erityisesti vihreän talouden työpaikat ja vihreän teknologian uudet ratkaisut ja niiden mukanaan tuomat uudet liiketoimintamahdollisuudet.

JTF poikkeaa siten ohjelman vastaaventyypisistä EAKR-toimenpiteistä erityisesti lähtökohtansa ja näkökulmansa osalta. Vastaavasti JTF:n ESR+ -tyyppiset työvoiman uudelleenoulutuksen ja -työllistämisen toimenpiteet suunnataan ensisijaisesti turvesektorilta työttömiksi jääneisiin ja sektorin työttömyysuhanalaisiin, erityiskohderyhmänä nuoret. Turveyrittäjien osaamista ja valmiuksia kehitetään esimerkiksi puunkorjuun ja turvesoiden ennallistamisen aloilla uuden liiketoiminnan mahdollistamiseksi.

Alueellisten siirtymäsuunnitelmien toimeenpanossa on käytössä seuraavat suunnitelmille yhteiset toimintatyypit:

1. Pk-yritysten kasvu, kansainvälistyminen ja innovointivalmiudet (ml. liiketoiminta- ja markkinointiosaaminen), toimintaa uudistavat ja tuottavuutta lisäävät investoinnit sekä tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittäminen;
2. Elinkeinoelämälähtöinen innovaatiotoiminta ja TKI-yhteistyö; yritysten ja tutkimuksen yhteishankkeet;
3. Uusi tai uudistuva liiketoiminta, (ml. yritysverkostojen kehittäminen, yrityskiihdyttämö- ja hautomomallit) sekä yritysten jatkuvuus omistajavaihdoksin;
4. Turvesektorin yrittäjien ja turvesektorin muiden toimijoiden osaamisen ja valmiuksien kehittäminen mm. puunkorjuun ja turvesoiden ennallistamisen aloilla uuden liiketoiminnan mahdollistamiseksi;
5. Uudelleenoulutus ja uusien taitojen hankkiminen; ensisijainen kohderyhmä turvesektorilta työttömiksi jääneet tai työttömyysuhanalaiset erityiskohteena nuoret;
6. Uudet innovaatiot turpeen korvaamiseksi ja turpeen uudet innovatiiviset käyttömuodot;
7. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden uudet ratkaisut ja TKI;
8. Pk-yritysten bio- ja kiertotalouskonseptit;
9. Turvetuotannosta poistuvien soiden ennallistaminen sekä selvitykset ja pilotoinnit niiden ennallistamisen ja jälkikäytön edellytyksistä ja mahdollisuuksista; kattaa myös turvetuotannosta 105(116) poistuvien soiden yhteydessä olevat vesistöalueet, mikäli niiden kunnostamisen tarve liittyy turvetuotannon loppumiseen;
10. Polttoon perustuvan ja perustumattoman teknologian lisäinvestoinnit (pilarit II ja III). Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen (Do No Significant Harm) mukaiseksi. Investointien osalta hankkeiden DNSH-periaatteen mukaisuus varmistetaan tarvittaessa valintaprosessin aikana. Em. toimintatyyppin 10 osalta kuvatut investoinnit rahoitetaan ohjelman ulkopuolella JTM-mekanismien II ja III pilarin rahoitusinstrumenttien avulla.

Avustukset yrityksille ja muille hanketoimijoille ovat tehokas, innovatiivisuutta lisäävä muoto edistää erityistavoitteen toimintaa. Avustus helpottaa yritysten, oppilaitosten ja kuntataustaisten kehittämissyhtiöiden hankkeiden rahoitusjärjestelyjä vivuttaen kokonaisrahoitusta. Julkisten tutkimus- ja koulutuslaitosten ja kuntien kehitysyhtiöiden

innovaatio- ja verkostohankkeet liittyvät kehitysketjun sellaiseen vaiheeseen, jossa ei pääsääntöisesti vielä synny tuloja, joilla maksaa lainaa takaisin. Avustusten merkitys korostuu erityisesti riskipitoisten yrityskohtaisten hankkeiden kokonaisrahoituksen järjestämisessä COVID-19 –pandemian lisättyä yritysten rahoitusvaikeuksia.

Yritysten käytettävissä kasvun ja kilpailukyvyn kehittämiseen ovat myös mm. EAKR-rahoitteinen InvestEU -toiminta sekä muut rahoitusvälineet. Yritysten ja elinkeinon toimintaympäristöä eri tavoin kehittävien hankkeiden vaikutukset ovat yhtä yritystä laajemmat, eikä niissä pääsääntöisesti ole tuloja tuottavaa ansaintalogiikkaa. Avustusmuotoisella tuella järjestetään myös osaamisen ja työllisyyden edistämisen hankkeita, joissa tarjotaan palveluja mm. työttömille nuorille.

Tärkeimmät kohderyhmät JTF rahoituksessa: Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk-yritykset, TKI-instituutiot, korkeakoulut, kunnat ja kuntayhtymät, oppilaitokset, yhdistykset ja säätiöt sekä työttömät ja työttömyysuhanalaiset.